

А. І. Яковлєв, О. П. Косенко, М. М. Ткачов
Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

© Яковлєв А. І., Косенко О. П., Ткачов М. М., 2015

Проведено статистичний аналіз інноваційного розвитку української промисловості. Особливий акцент зроблено на динаміці показників формування та розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності. Досліджено динаміку зміни кількості українських підприємств у розрізі напрямів інноваційної діяльності – створення та впровадження новачій. Показано, що теперішній стан світового та національного ринку інтелектуальної власності виконує надзвичайно важливі завдання із забезпечення науково-технічною інформацією, знаннями, досвідом державних структур, наукових організацій, освітніх установ, промислових виробництв, інноваційних фірм, окремих інвесторів та розробників інтелектуальної продукції.

Ключові слова: ринок, інновації, інтелектуальна власність, динаміка показників, перспективи розвитку

A. I. Yakovlev, A. P. Kosenko, M. M. Tkachev
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

CURRENT STATE AN PROSPECTS OF UKRAINIAN INTELLECTUAL PROPERTY MARKET

© Yakovlev A. I., Kosenko A. P., Tkachev M. M., 2015

The paper conducted a statistical analysis of the innovation development of Ukrainian industry. Particular emphasis is placed on the dynamics of the formation and development of the intellectual property. Proved that the technological development of the industry and its sectors, including engineering, depends largely on a number of important factors. These authors include: the level and characteristics of innovation, ie the status of the development of intelligent technologies (organization of these processes, innovative activity of enterprises and organizations, funding, staffing, etc.); level of innovation, that state of receptivity enterprises, institutions and organizations for innovation; the level of the current state of Ukrainian market of intelligent technologies, ie organic combination of the first two factors.

Dynamics of changes in the number of Ukrainian companies in terms of innovation activity – the creation and implementation of innovations. In this study the authors made important conclusions. First, despite the reduction in the number of innovative active enterprises, their dynamics plays a certain stability, which is not progressive, because the industrialized countries are increasing their innovative activity of enterprises accelerated pace. Second, the vast majority of enterprises perform work on the creation and use of Innovation, which indicates that these companies carry out scientific and technical work for their own use and not for the development of innovative market.

Proved that the market for intellectual property-specific, and that provides for a specific product (scientific, technical, industrial, managerial knowledge and experience) of specific exchange (goods are not the product itself, but only the right to use it), the specific presentation

of the goods to the consumer (by based agreements on the right to use the object exchange). It is proved that the specific intellectual property market also appears that for efficient use of intellectual goods selling rights entails the delivery of certain machinery and equipment, the provision of commercially additional services (technical, commercial, financial, management, marketing, etc. .), without which this particular product is simply impossible to use effectively.

It is shown that the present state of the world and national intellectual property market takes an extremely important task of providing scientific and technical information, knowledge, experience, government agencies, research organizations, educational institutions, industrial enterprises and innovative firms, individual investors and developers of intellectual property. The authors emphasized that this software can be both embodied and in intangible forms. Accordingly, the market of intellectual property in the article is defined as a set of technical and economic relations between developers and users of intellectual goods for sale and purchase (transfer and use) the results of intellectual innovation, having economic, scientific, technical, industrial or social value . Accelerated pace of scientific and technological progress in the world, implementing technologies of globalization and international cooperation conducive to the rapid growth of trade in the world market of intellectual and innovative technologies, increase its capacity and detail areas of operation.

Key words: market, innovation, intellectual property, dynamic performance, prospects

Постановка проблеми. Прискорення темпів розвитку світової і національної промисловості багато в чому залежить від стану розвитку та динаміки показників науково-технологічного прогресу, що сьогодні характеризується посиленням інноваційної активності і новим підходом до визначення інновацій, який поєднує знання, техніку і технології з ринком. Як свідчить світовий досвід, технологічний розвиток промисловості є одним з вирішальних чинників при визначенні місця країни у світовій економіці. Сьогодні економічне зростання розвинених країн на 70–80 % забезпечується за рахунок впровадження інновацій, серед яких важливе місце посідає розроблення та впровадження інтелектуально-інноваційних технологій, тобто процес інтелектуалізації економіки стає ключовим фактором, який забезпечує не лише конкурентоздатність окремого підприємства, промисловості чи країни взагалі, але і стає фактором суспільного розвитку [1, 2].

Слід зазначити, що терміни “ринок інтелектуальної власності”, “ринок інтелектуально-інноваційних технологій”, “технологічний ринок” є ще доволі новими, використовуються в науці відносно недавно, загальне теоретико-методологічне розуміння цих термінів знаходиться на стадії становлення та усталення, що певною мірою справедливо спричиняє наукову дискусію серед науковців-дослідників інтелектуальної власності та процесів їх комерціалізації. В цьому сенсі слід зазначити, що з часом розвиток ринку інтелектуально-інноваційних технологій суттєво впливає на формування його соціально-економічного змісту, становлення форм і прав взаємодії суб’єктів ринку, зміну економічних, соціальних організаційних, правових, інституціональних та інших умов його функціонування, конкретизуються економічні відносини в сфері комерціалізації об’єктів інтелектуальної власності та ін. Разом з тим, на наш погляд, в існуючих дослідженнях не повною мірою відтворюються соціально-економічні процеси ринку інтелектуальних продуктів, характер зміни їх власників, вплив на ринкові процеси умов створення, дистрибуції, обміну та споживання інтелектуальних продуктів. Динаміку становлення та розвиток ринку інтелектуальної власності багато в чому характеризує статистичний аналіз основних показників, які характеризують цей ринок. Ця теза надає важливості та актуальності дослідженням показників, які характеризують інноваційний, інтелектуальний та технологічний розвиток вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження та аналіз проблеми динамічного розвитку ринку інтелектуально-інноваційних технологій знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників. Насамперед серед них слід згадати наукові праці В. Ю. Григи [1], А. І. Грабченко [2],

Л. П. Шацкової [3], О. О. Захаркіна [4], П. Г. Перерви [5–7], А. А. Смаглюка [8], О. В. Жегус [9], Н. Є. Гришко [10], С. І. Грицуленко [11] та ін., в яких детально розглядаються проблеми формування, та розвитку ринку інтелектуальної продукції. Разом з тим, на наш погляд, ряд важливих питань з цієї проблематики ще залишаються поза увагою наукових дослідників. Теорія і практика дослідження динаміки економічних характеристик ринку інтелектуальної власності може бути вдосконалена на основі органічного поєднання інноваційного, інтелектуального та технологічного ринків.

Слід також відзначити недостатнє висвітлення в наявних публікаціях динаміки показників розвитку окремих сегментів ринку інтелектуальної власності, зокрема патентної активності винахідників, термінів розглядання патентних заявок, впливу ринку патентів на винаходи на показники інноваційного розвитку вітчизняної економіки, розроблення комплексу задач, пов'язаних з моніторинговим обстеженням рівня економічних збитків, які несуть правовласники від незаконних дій деяких виробників контрафактних виробів. Необхідність теоретичного осмислення та практичного втілення цих задач підтверджено в фундаментальних роботах з інноваційного менеджменту П. Г. Перерви [12, 13]. Теоретична важливість зазначених задач, їх практична значущість для ефективної діяльності підприємств, розвиток та вдосконалення методичних положень дослідження ринкових характеристик інтелектуально-інноваційної продукції, визначили вибір авторами статті тематики та напряму дослідження, основні положення якого викладено в статті.

Постановка цілей. Метою статті є розроблення та наукове обґрунтування методичних рекомендацій із дослідження та аналізу показників динамічного розвитку світового та вітчизняного ринку інтелектуально-інноваційних технологій.

Досягають поставленої мети, вирішуючи такі завдання:

- дослідити динаміку показників фінансування інтелектуально-інноваційної діяльності;
- проаналізувати динаміку основних показників інноваційної діяльності підприємств;
- розкрити основні закономірності розвитку ринку інтелектуальної власності та його найважливіших сегментів;
- розробити рекомендації із сприяння процесам формування та розвитку вітчизняного ринку інтелектуально-інноваційних технологій, в основу яких покласти динамічні характеристики найбільш значущих показників, які характеризують цей ринок.

Виклад основного матеріалу. Технологічний розвиток промисловості та її галузей, зокрема машинобудування, залежить значною мірою від двох надзвичайно важливих факторів:

а) рівня та характеристик інноваційної діяльності, тобто стану процесів створення інтелектуально-інноваційних технологій (організація цих процесів, інноваційна активність підприємств та організацій, фінансування, кадрового забезпечення та ін.);

б) рівня інноваційності, тобто стану сприйнятливості підприємств, установ до нововведень.

в) рівня сучасного стану українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій, тобто органічного сполучення перших двох факторів.

Проведені дослідження свідчать про те, що в останні роки рівень інноваційної активності українських підприємств та організацій суттєво знижується. Так, у 2013–2014 рр. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1715 та 1664 підприємства, або 16,8 % промислових підприємств (у 2012 р. – 1758 підприємств, або 17,4 %). Серед регіонів більшою за середню в Україні частка інноваційно-активних підприємств була в Запорізькій (28,8 %), Миколаївській (24,9 %), Херсонській (23,6 %), Харківській (23,2%), Івано-франківській (21,4 %), Чернігівській (20,7 %), Вінницькій (19,4), Хмельницькій (18,2) областях, а також у м. Києві (25,6 %) [14; 15, с.163; 16].

У табл. 1 наведено динаміку кількості українських підприємств за останні роки в розрізі напрямів інноваційної діяльності – створення та впровадження новачій.

Кількість підприємств, що займались інноваційною діяльністю

Характеристики діяльності підприємств	Роки			
	2011	2012	2013	2014
Разом	1679	1758	1715	1664
з них:				
– мали витрати на інноваційну діяльність	1348	1362	1337	1298
– впроваджували інновації	1327	1371	1312	1176
з них:				
– впроваджували інноваційні види продукції	731	704	683	677
– впроваджували нові технологічні процеси	605	598	665	623
– реалізовували інноваційну продукцію, що заново впроваджена або зазнала технологічних змін протягом останніх трьох років	1043	1037	1031	1002

З даних табл. 1 слід зробити два важливі висновки. По-перше, хоча загальна кількість інноваційно активних підприємств і скоротилась, але в динаміці слід спостерігати певну стабільність, яка не є прогресивною, оскільки промислово розвинені країни нарощують інноваційну активність своїх підприємств прискореними темпами. По-друге, переважна більшість підприємств виконують роботи і з створення, і з використання інновацій, що свідчить про те, що ці підприємства проводять науково-технічні роботи для власних потреб, а не для розвитку інноваційного ринку.

Аналогічна ситуація спостерігається і з підприємствами та організаціями України, які займалися створенням і використанням передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, а також використанням раціоналізаторських пропозицій, кількість яких порівняно з 2012 р. зменшилась на 2,6% і становила 2224, з яких дві третини – промислові підприємства [16, с. 1]. Дивує той факт, що в цьому переліку далеко не домінуючі позиції займають галузі, які традиційно є носіями науково-технічного прогресу: машинобудування, електроенергетика, приладобудування, електротехніка та ін. (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість підприємств, які займалися створенням і використанням передових технологій та об'єктів інтелектуальної власності, використанням раціоналізаторських пропозицій у 2013 році, за видами економічної діяльності, одиниць [16, с. 1]

Показники	Разом	Зокрема за видами діяльності*			
		ПСПТ	ПВПТ	ПВОІВ	ПВРП
Разом	2224	176	2073	428	146
Промисловість	1470	62	1395	254	107
– добувна промисловість і розроблення кар'єрів	64	3	59	11	8
– переробна промисловість	1247	57	1179	227	92
– постачання електроенергії, газу та пари	104	1	102	8	4
– водопостачання, каналізація	55	1	55	8	3
Будівництво	10	–	10	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт транспорту	18	–	18	–	–
Транспорт, складське господарство, пошта	242	3	228	28	19
Інформація та телекомунікації	102	8	95	11	–
Професійна, наукова та технічна діяльність:	274	69	238	91	4
– зокрема наукові дослідження та розробки	159	64	128	85	4
Освіта	65	29	51	33	8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	37	4	33	10	7
Надання інших видів послуг	6	1	5	1	1

*Примітка. ПСПТ – підприємства, що створювали передові технології; ПВПТ – підприємства, що використовували передові технології; ПВОІВ – підприємства, у яких використані об'єкти права інтелектуальної власності; ПВРП – підприємства, у яких використано рацпропозиції.

Дані табл. 2 свідчать про те, що передові технології створювали 176 підприємств, з яких понад третину зосереджено у м.Києві, 13,6 % – у Харківській, 8,0 % – Донецькій, 6,3 % – Дніпропетровській, 5,1 % – Львівській, 4,0 % – Луганській, 3,4 % – в Івано-Франківській і Миколаївській областях. За видами економічної діяльності: понад третину складають наукові організації, кожне третє підприємство належить до переробної промисловості, кожне шосте – це установа охорони здоров'я та надання соціальної допомоги [16, с. 2].

У табл. 3 наведено розподіл підприємств та організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, за секторами діяльності. З цих даних випливає, що в основному зберігаються підприємства сектору вищої освіти, більшість працівників якого, суміщуючи викладацьку та наукову роботу, займаються інноваційною діяльністю, але не розглядають її як основну роботу. Разом з тим, динамічно скорочуються чисельність державного сектору (до 10 %) і катастрофічно зменшується кількість підприємств підприємницького сектору (до 40 %).

Таблиця 3

Кількість підприємств та організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи, за секторами діяльності

Сектори діяльності	Роки				
	2005	2010	2012	2013	2014
Разом	1510	1303	1208	1143	1079
державний сектор	501	514	496	456	432
підприємницький сектор	837	610	535	507	477
сектор вищої освіти	172	178	176	180	170
приватний неприбутковий сектор	–	1	1	–	–

Разом з тим, структура інноваційних підприємств за секторами наукової та науково-технічної діяльності змінюється не суттєво, що наочно зображено нами на рис. 1.

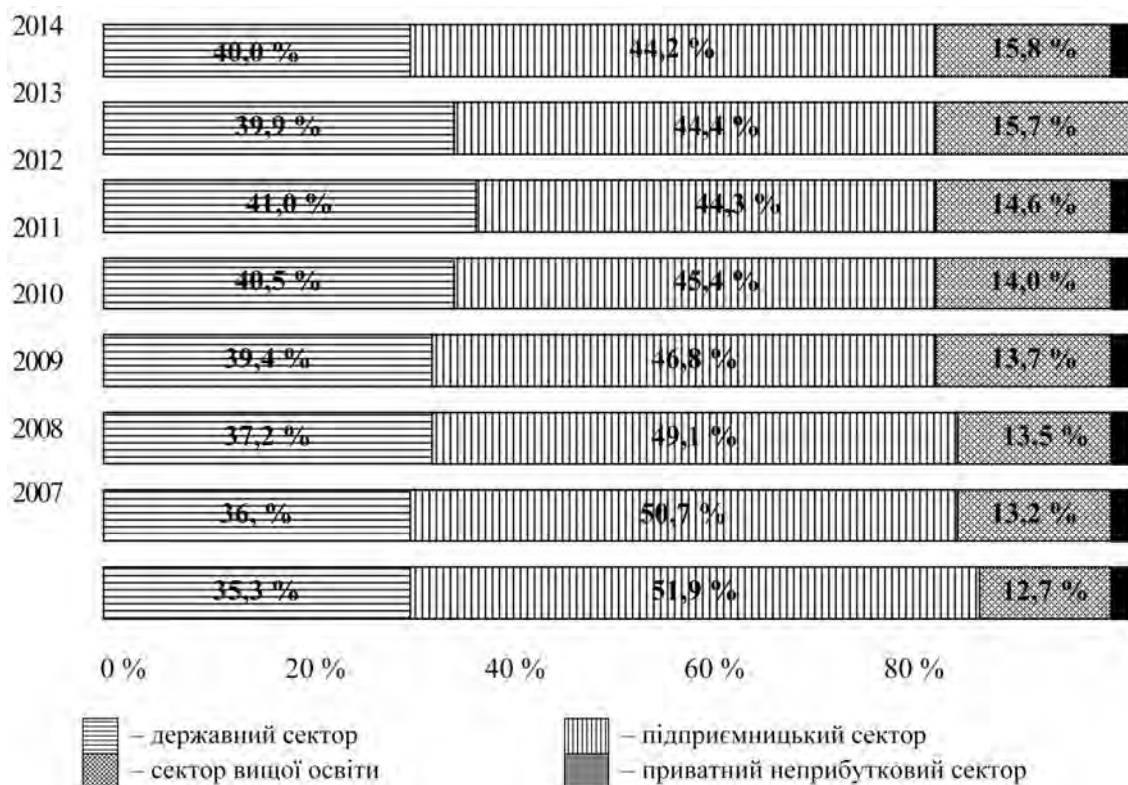

Рис. 1. Розподіл кількості організацій, що виконували наукові та науково-технічні роботи, за секторами діяльності, % [15, с. 12]

Статистичні дані свідчать про те, що в останні роки науковими організаціями України виконано на 10 % робіт менше, ніж у 2012р., кількість яких становила 47,9 тис., з них майже дві третини упроваджено у виробництво або мали інші форми широкого застосування. Із загальної кількості робіт 11,8 % спрямовано на створення нових видів виробів, 36,8 % яких – нові види техніки; 10,5 % – на створення нових технологій, 44,8 % яких – ресурсозберігаючі; 2,5 % – на створення нових видів матеріалів; 1,6 % – нових сортів рослин, порід тварин, а також 15,8 % – зі створення нових методів і теорій, майже половину яких було використано у подальшій роботі (табл.4). Цікавим є той факт, що у розрахунку на 1000 працівників середньооблікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок загальна кількість виконуваних протягом звітного року наукових робіт становила 451 од проти 480 од – у 2012р. і 448 од – у 2011р. [15, с. 124].

Таблиця 4

Кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт (тис.од) [15, с. 127].

Види робіт	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Разом робіт	63,9	52,0	52,4	53,2	47,9	46,3
➤ зі створення нових видів виробів	6,3	6,2	6,5	6,4	5,6	5,5
– зокрема зі створення нових видів техніки	3,8	2,3	2,4	2,1	2,1	2,1
– з них роботи, в яких використано винаходи	0,8	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1
➤ зі створення нових видів технологій	5,4	5,7	5,3	5,0	5,0	5,0
– з них ресурсозберігаючих	2,2	2,5	2,3	2,3	2,2	2,0
➤ зі створення нових видів матеріалів	1,2	1,4	1,6	1,3	1,2	1,1
➤ зі створення нових сортів рослин, порід тварин	0,8	0,7	0,6	0,5	0,7	0,6
➤ зі створення нових методів, теорій	5,4	7,7	7,7	7,7	7,6	7,5
Інші роботи	45,0	30,3	30,7	32,3	27,8	26,6

На рис. 2 ми представляємо динаміку розподілу виконаних наукових та науково-технічних робіт за спрямуванням, яка свідчить про певну стабільність кількості виконаних наукових та науково-технічних робіт зі створення нових видів матеріалів та нових видів рослин і порід тварин. А ось динаміка кількості робіт зі створення нових видів виробів, методів і теорій та зі створення нових технологій мають яскраво виражені тенденції до зменшення.

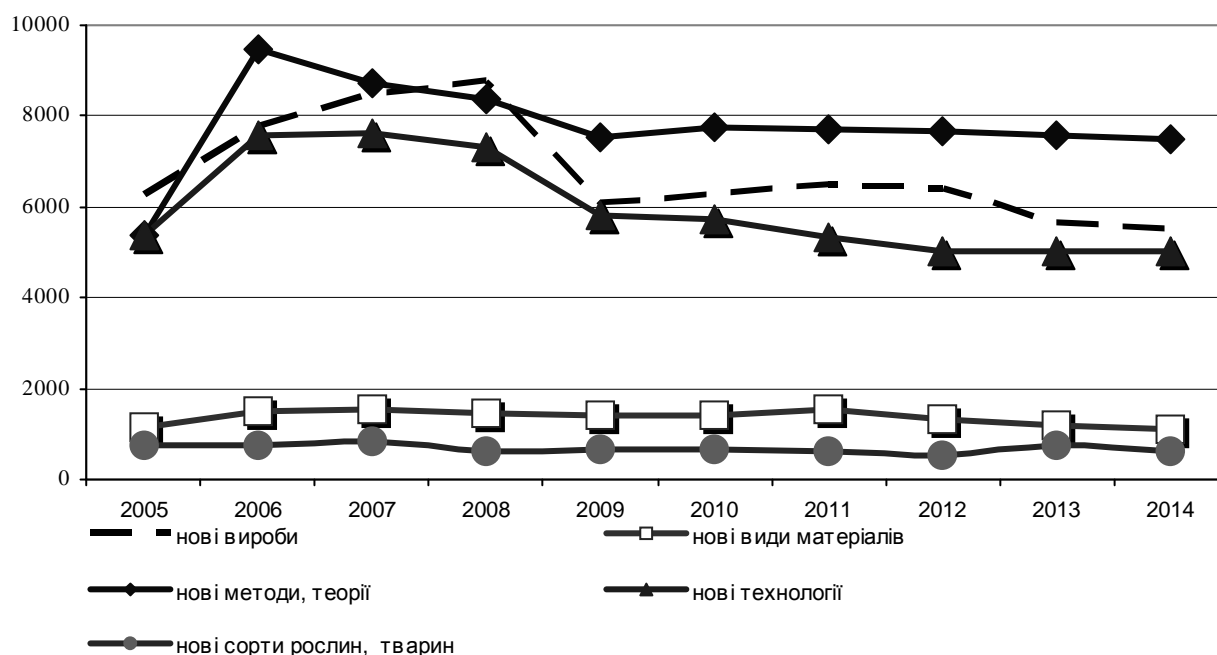

Рис. 2. Динаміка розподілу виконаних наукових та науково-технічних робіт за спрямуванням [15, с. 127]

Особливо нас бентежить зменшення кількості робіт із створення нових інтелектуально-інноваційних технологій, що суттєво впливає на рівень науково-технологічного потенціалу вітчизняної економіки. У 2013р. підприємствами та організаціями України було створено 486 передових технологій, з яких 13,6 % – принципово нові, 16,0 % – створені за державним контрактом. Майже третину технологій було створено підприємствами і організаціями м. Києва, 18,1 % – Харківської, 6,6 % – Дніпропетровської, 5,8 % – Донецької і 5,6 % – Житомирської областей; в розрізі видів економічної діяльності: понад третину передових технологій було створено науковими організаціями, 29,0 % – промисловими підприємствами, 27,8 % – установами освіти. Майже кожна п'ята технологія створювалася для застосування у сфері охорони здоров'я, 18,5 % – для виробництва, обробки та складання, 17,3 % – проектування та інжинірингу, 11,1 % – комунікацій та управління [15, с. 2, 3]. Кількість створених в Україні інтелектуально-інноваційних технологій в 2013 році за видами економічної діяльності представлено нами в табл. 5.

Таблиця 5

**Кількість створених передових технологій у 2013 році
за видами економічної діяльності, одиниць**

Показники	Кількість створених технологій				Охоронні документи на		
	Разом	з них		за державним контрактом	винахід	корисну модель	промисловий зразок
		нові для України	принципово нові				
Разом	486	420	66	78	189	715	108
Промисловість	141	118	23	1	49	63	61
– добувна промисловість	3	1	2	–	–	–	–
– переробна промисловість	135	116	19	1	33	63	61
– постачання енергоносіїв	2	–	2	–	–	–	–
– водопостачання, каналізація	1	1	–	–	16	–	–
Транспорт, склади	3	3	–	–	–	–	–
Інформація та телекомунікації	13	12	1	1	5	1	10
Професійна, наукова та технічна діяльність:	175	142	33	59	77	182	5
– зокрема НДДКР	168	136	32	59	76	176	3
Освіта	135	128	7	11	53	390	–
Охорона здоров'я	11	9	2	6	3	61	–
Інші види послуг	8	8	–	–	2	18	32

Аналіз даних, представлених у табл. 5, дає змогу зробити, на наш погляд, важливий висновок: на 486 створених в країні технологій припадає в загальній сумі 1012 об'єктів інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків), тобто більше двох об'єктів на одну технологію. Якщо в 2000 році на одну технологію припадало 0,52 об'єкта, в 2005 – 0,88, а в 2010 – 1,07, то сьогодні показник 2,08 виглядає доволі привабливо і свідчить про правильність нашої постановки питання, що в основі сучасних прогресивних технологій повинен бути об'єкт інтелектуальної власності, що ще раз підтверджує правильність і своєчасність введення нами в науковий обіг терміна “інтелектуально-інноваційні технології”.

Цікаво розглянути структуру створених у 2013 році передових технологій та охоронних документів за видами технологій (табл. 6). Більшість нових технологій створено в сфері охорони здоров'я, що в соціальному сенсі є доволі позитивним явищем. Разом з тим, технологічний розвиток країни, підвищення конкурентоспроможності її продукції, покращення добробуту громадян, на наш погляд, насамперед пов'язано з виробничою сферою, до якої, як свідчать дані табл. 6, належить лише близько 20 відсотків нових технологій.

Видовий розподіл інтелектуально-інноваційних технологій

Види інтелектуально-інноваційних технологій	Разом	Охоронні документи на		
		винахід	корисну модель	промисловий зразок
Разом	486	189	715	108
Проектування та інжиніринг	84	17	56	21
Виробництво, обробка та складання	90	36	113	69
Автоматизоване транспортування та вантажно-розвантажувальні операції	8	–	17	–
Апаратура автоматизованого спостереження і/чи контролю	19	10	16	9
Комунікації та управління	54	8	17	1
Виробнича інформаційна система	13	1	7	1
Інтегроване управління та контроль	20	19	6	4
Нанотехнології	30	37	80	–
Охорона здоров'я	107	18	234	–
Інші	61	43	169	3

Створення технологій – це тільки перший крок до успіху. Наступний, на нашу думку, є важливішим, який пов'язаний з практичним використанням інтелектуально-інноваційних технологій, з отриманням від них практичної віддачі. Проведені дослідження (табл.7) показують, що із загальної кількості використовуваних технологій 41,6 % достатньо нові – термін їхнього упровадження у виробничу діяльність підприємств і організацій до 3 років; 39,3 % – від 4 до 9 років; кожна п'ята технологія використовується 10 років і більше. Найбільш нові технології належать до групи технологій “Автоматизоване транспортування матеріалів і деталей, здійснення автоматизованих вантажно-розвантажувальних операцій” і “Охорона здоров'я”, більш застарілі – “Зв'язок та управління” [16, с. 4, 5; 17].

Таблиця 7

Видовий розподіл технологій та об'єктів інтелектуальної власності в їх складі [16, с. 4, 5; 17]

Види інтелектуально-інноваційних технологій	Разом	зокрема за терміном упровадження				
		до 1 року	від 1 до 3 років	від 4 до 5 років	від 6 до 9 років	10 років і більше
Разом	14038	1688	4157	2391	3121	2681
Проектування та інжиніринг	2392	210	601	469	670	442
Виробництво, обробка та складання	3954	454	1190	674	799	837
Автоматизоване транспортування та вантажно-розвантажувальні операції	297	51	106	71	44	25
Апаратура автоматизованого спостереження і/чи контролю	1008	144	403	163	184	114
Зв'язок та управління	4360	380	1084	752	1127	1017
Виробнича інформаційна система	402	46	112	62	104	78
Інтегроване управління та контроль	318	48	121	40	59	50
Нанотехнології	64	22	7	6	14	15
Охорона здоров'я	1042	290	444	136	84	88
Інші	201	43	89	18	36	15

Проведені нами дослідження свідчать про те, що наша країна є активним учасником світового ринку інтелектуально-інноваційних технологій (ратифіковано майже всі угоди в галузі інтелектуальної власності, зокрема в межах СОТ; гармонізовано українські закони з міжнародним законодавством і т. п.). Україна володіє значним інтелектуально-інноваційним потенціалом, який, на нашу думку, використовується вкрай слабо. Наприклад, в промислово розвинутих країнах 85–90 відсотків приросту ВВП забезпечується виробництвом та експортом наукомісткої продукції, а в нашій країні – лише декілька відсотків [16; 18].

З цього приводу відмітимо, що ринок об'єктів інтелектуальної власності в нашій країні в останні роки переживає не зовсім добрі часи. Зокрема, 2014–2015 роки були для нашої країни одними з найскладніших в інтелектуально-інноваційній діяльності. З одного боку – ці роки започаткували суттєві зміни у соціально-економічних (відповідно, і в інноваційних) функціонування нашої країни, суспільства та економіки. Сфера інтелектуальної власності, яка є певним віддзеркаленням інноваційних зрушень та творчих здобутків, знаходиться в самому епіцентрі вказаних процесів. Все це певним чином відтворилось на розвитку процесів: а) ефективної взаємодії держави та її інтелектуального потенціалу; б) удосконалення законодавчої бази в сфері інтелектуальної власності та приведення її до міжнародних (в першу чергу до європейських) стандартів; в) ефективному захисті виняткових прав на основні види об'єктів інтелектуальної власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг тощо).

З іншого боку, складна соціально-політична обстановка в країні певним чином вплинула і на результати інтелектуально-інноваційної діяльності творчої частини нашого суспільства. У табл. 8 ми наводимо динаміку заявок на найважливіші об'єкти інтелектуальної власності, які було надано до Державного підприємства “Український інститут промислової власності” для проведення відповідної реєстрації за останні шість років.

Таблиця 8

Показники надходження заявок на об'єкти промислової власності у 2010 – 2014 роках [19]

Об'єкти промислової власності	Кількість поданих заявок по рокам періоду					2014 рік, у % до 2013 року
	2010	2011	2012	2013	2014	
Разом надійшло	46 256	47 202	49 081	53 600	44 391	82,8
Винаходи	5 310	5 247	4 944	5 418	4 813	88,8
Корисні моделі	10 679	10 437	10 229	10 175	9 384	92,2
Промислові зразки	1 686	1 761	1 851	3 778	2 664	70,5
Знаки для товарів і послуг:	28 577	29 759	32 051	34 226	27 526	80,4
– за національною процедурою	20 603	21 094	22 781	24 471	18 796	76,8
– за Мадридською системою	7 974	8 665	9 270	9 755	8 730	89,5
Топографії ІМС	–	1	3	3	1	–
Кваліфіковані зазначення походження товарів	4	4	3	–	3	–

Як свідчать дані табл. 8, загальна кількість заявок у 2014 році зменшилася майже на 20 відсотків. Переважна кількість поданих заявок належить знакам для товарів та послуг (понад 60 відсотків), що свідчить про розвиток в країні підприємницької діяльності, розвитку виробництва нових товарів. Важливим, на наш погляд, є реєстрація товарних знаків за Мадридською системою (кількість поданих заявок за цим видом знаходиться на другому місці), що свідчить про намагання заявників вийти на міжнародні ринки, активно розвивати зовнішньоекономічні торговельні зв'язки.

Крім того, дані табл. 8 відтворюють певну стабільність у кількості заявок на корисні моделі (незначне зниження), винаходів (незначне збільшення). Значно більші коливання обсягів заявок слід зазначити за товарними знаками (в останній рік спостерігається значне зменшення від досягнутого в 2013 році рівня). Важливим, на наш погляд, є той факт, що кількість товарних знаків, заявлених за Мадридською системою (тобто з правами використання товарного знаку в усіх країнах Мадридської угоди) становить значну величину і є співвимірною з кількістю товарних знаків, зареєстрованих за національною процедурою. Це свідчить про те, що український бізнес (насамперед малий та середній) скерований на міжнародну діяльність, його позиції, за оцінками самих бізнесменів, прийнятні для успішного конкурування вітчизняних товарів на зовнішньому ринку.

Висновки. 1. Дослідження статистичних даних щодо створення, розповсюдження та використання об'єктів інтелектуальної власності допомогли розробити порівняльні характеристики ринку інтелектуальної власності та виявити певні закономірності в його розвитку. Огляд літературних джерел та практики виробничо-підприємницької діяльності в світі дав змогу виявити та проаналізувати обсяги економічних втрат світової та національних економік від виробництва та продажу контрафактної продукції в різних сферах господарської діяльності.

2. Виявлено і обґрунтовано основні тенденції інноваційної та інтелектуально-технологічної діяльності підприємств та організацій України, більшість з яких не є позитивною.

3. Розроблено пропозиції з подолання негативних тенденцій у розвитку вітчизняного ринку інтелектуально-інноваційних технологій, практична реалізація яких призведе до покращення економічних показників роботи як в промисловості нашої країни, так і в її економіці загалом.

Перспективи подальших досліджень. Висновки та рекомендації, надані в статті, можуть знайти свій подальший розвиток під час розроблення та практичного використання різних заходів із подальшого розвитку українського ринку інтелектуальної власності та його окремих сегментів. Важливою, на нашу думку, є концентрація зусиль наукових організацій та підрозділів на покращенні якісних показників інтелектуально-інноваційних технологій, що сприяє підвищенню рівня інтелектуалізації вітчизняних розробок та їх конкурентоспроможності.

Реалізація поставлених в статті завдань із прискорення темпів науково-технічного прогресу в нашій країні, приведення їх до світових показників, впровадження технологій глобалізації і міжнародного співробітництва сприяють прискореному зростанню товарообігу на світовому ринку національних інтелектуально-інноваційних технологій, збільшенню його місткості та деталізації напрямів функціонування.

1. Грига В. Ю. *Теоретичні та практичні аспекти використання наукових результатів НАН в економіці України: монографія* / В. Ю. Грига. – 2-ге вид., переробл.). – К.: Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, 2010. – 113 с. 2. Грабченко А. И. *Основы маркетинга высоких технологий: учеб. пособ.* / А. И. Грабченко, П. Г. Перерва, Р. Ф. Смоловик. – Х.: ХГПУ, 1999. – 242 с. 3. Шацкова Л. П. *Сучасний стан та оцінка інноваційного розвитку підприємств машинобудування України* / Л. П. Шацкова // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* – 2013. – № 2 (7). – С. 52–59. 4. Захаркін О. О. *Роль інновацій у нарощенні вартості українських підприємств* / О. О. Захаркін // *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2014, № 3. – С. 90–101. 5. Перерва П. Г. *Економіка контрафакту: визначення збитків та обґрунтування шляхів попередження* / М. М. Ткачов, П. Г. Перерва // *Інновації у маркетингу та менеджменту: монографія* / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ “Друкарський дім “Папірус”, 2013. – С. 244–255. 6. Перерва П. Г. *Трансфер технологій: монографія* / П. Г. Перерва, Д. Коциски, Д. Сакай, М. Вершине Шомоши. – Х.: Віровець А.П. “Апостроф”, 2012. – 668 с. 7. Перерва П. Г. *Самомаркетинг менеджера и бизнесмена* / П. Г. Перерва. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 592 с. (Серія “Психология бизнеса”). 8. Смаглюк А. А. *Інноваційна складова в забезпеченні конкурентоспроможності економіки України* / А. А. Смаглюк // *Вісник Чернівецького економічного інституту.* – 2013. – Вип. 2. – С. 135–140. 9. Перерва П. Г. *Науково-інноваційний потенціал України та сучасні проблеми його використання* / П. Г. Перерва, О.В. Жегус. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vcpi/TPtEV/2011_26/statiya/Pererva.pdf. 10. Гришко Н. Є. *Активна інноваційна сприйнятливість машинобудівних підприємств* [Електронний ресурс] / Н. Є. Гришко, Ю. В. Волков. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.tk.ua/?p=76473>. 11. Грицуленко С. І. *Україна в міжнародному обміні інтелектуальною власністю* [Електронний ресурс] / С. І. Грицуленко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2014/Economics/2_157661.doc.htm. 12. Перерва П. Г. *Організація та управління інноваційною діяльністю: підруч.* / П. Г. Перерва, С. А. Мехович, М. І. Погорєлов. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2008. – 1025 с. 13. Перерва П. Г. *Економіка та організація інноваційної діяльності : підруч.* / П. Г. Перерва; за ред. П. Г. Перерви, С. А. Меховича, М. І. Погорєлова. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2008. – 1080 с. 14. *Державний комітет статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 15. *Наукова та інноваційна діяльність (1990–2013 рр.): статистична інформація* [Електронний ресурс] / Служба статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>. 16. *Створення та використання передових технологій та об’єктів права інтелектуальної власності на підприємствах України у 2013 році* [Електронний ресурс]. – URL: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm. 17. *Річна звітність держдепартаменту інтелектуальної власності України у 2009-2012 рр.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdip.gov.ua>. 18. *Рынок интеллектуальной собственности* [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.webecomony.ru/print.php?id=983>. 19. *Промислова власність у цифрах. Показники діяльності Державної служби інтелектуальної власності України за 2014 рік.* – К.: ДП УППВ, 2015. – 69 с.